HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

והיינו דא"ל ההוא מינא לרבי אבהו אימתי אתי משיח א"ל לכי חפי להו חשוכא להנהו אינשי א"ל מילט קא לייטת לי א"ל קרא כתיב [1]כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה תניא ר' אליעזר אומר ימות המשיח ארבעים שנה שנאמר [2]ארבעים שנה אקוט בדור רבי אלעזר בן עזריה אומר שבעים שנה שנאמר [3]והיה ביום ההוא ונשכחת צור שבעים שנה כימי מלך אחד איזהו מלך מיוחד הוי אומר זה משיח רבי אומר שלשה דורות שנאמר [4]ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים [א]ר' הילל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה אמר רב יוסף שרא ליה מריה לרבי הילל חזקיה אימת הוה בבית ראשון ואילו זכריה קא מתנבי בבית שני ואמר [5]גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות תניא אידך ר' אליעזר אומר ימות המשיח ארבעים שנה כתיב הכא [6]ויענך וירעיבך ויאכילך וכתיב התם [7]שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה רבי דוסא אומר ד' מאות שנה כתיב הכא [8]ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וכתיב התם שמחנו כימות עניתנו רבי אומר ג' מאות וששים וחמש שנה כמנין ימות החמה שנאמר [9]כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה מאי יום נקם בלבי א"ר יוחנן ללבי גליתי לאבריי לא גליתי ר"ש בן לקיש אמר ללבי גליתי למלאכי השרת לא גליתי תני אבימי בריה דרבי אבהו ימות המשיח לישראל שבעת אלפים שנה שנאמר [10]ומשוש חתן על כלה (כן) ישיש עליך (ה') אלהיך אמר רב יהודה אמר שמואל ימות המשיח כמיום שנברא העולם ועד עכשיו שנאמר [11]כימי השמים על הארץ רב נחמן בר יצחק אמר כימי נח עד עכשיו שנאמר [12]כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי [ב]אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן [א]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא [13]עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ופליגא דשמואל דאמר שמואל [ב][ג]אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דרבי אבהו דא"ר אבהו [ד](א"ר) [ג]מקום שבעלי תשובה עומדין שם צדיקים אינן עומדין שם שנאמר [14]שלום שלום לרחוק ולקרוב ברישא רחוק והדר קרוב מאי רחוק רחוק דמעיקרא ומאי קרוב קרוב דמעיקרא ודהשתא ורבי יוחנן אמר לרחוק שהוא רחוק מעבירה קרוב שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה וא"ר חייא בר אבא [ה]א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו [ד]אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך [ו]מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית [ז]ר"ל אמר זה עדן שלא ראתה עין מעולם וא"ת אדם היכן דר בגן ואם תאמר גן הוא עדן תלמוד לומר [15]ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן: והאומר אין תורה מן השמים וכו': תנו רבנן [16]כי דבר ה' בזה [ח]ומצותו הפר הכרת תכרת זה האומר אין תורה מן השמים ד"א [ט]כי דבר ה' בזה זה אפיקורוס ד"א כי דבר ה' בזה זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר הכרת תכרת הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא מכאן אמר [י]רבי אליעזר המודעי [ה]המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות [ו]והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה [ז]והמלבין פני חבירו ברבים אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא תניא אידך כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן השמים [ח]ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה' בזה ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה מקל וחומר זה מגזרה שוה זו זה הוא כי דבר ה' בזה תניא היה רבי מאיר אומר הלומד תורה ואינו מלמדה זה הוא דבר ה' בזה רבי נתן אומר כל מי שאינו משגיח על המשנה ר' נהוראי אומר [ט]כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק רבי ישמעאל אומר זה העובד עבודת כוכבים מאי משמעה דתנא דבי ר' ישמעאל כי דבר ה' בזה זה המבזה דבור שנאמר [א] לו למשה מסיני [17]אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים וגו' [כ]רבי יהושע בן קרחה אומר כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר רבי יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיולדת וקוברת רבי עקיבא אומר

זמר

ה"ג היינו דאמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו וכו': אקוט בדור. אקח ישראל ואמלוך עליהם כמו נקטיה. ארבעים שנה אקוט בדור בדור קטן של ארבעים שנה שהוא משונה מדורות שלפניו ומסתמא היינו משיח שסימנין גדולים יהיו בדורו ופשטיה דקרא מיהא גבי מתי מדבר אבל מדכתיב אקוט משמע אף להבא היה מתנבא: **מיוחד.** חשוב: ה"ג **רבי אומר ג' דורות שנאמר ייראוך עם שמש.** כלומר בהדי משיח שכתב בו (תהלים עב) לפני שמש ינון שמו ייראוך ישראל ולפני ירח לפני מלכות בית דוד שנמשל כירח כדכתיב (שם פט) כירח יכון עולם וגו' כמו כן ייראוך דור דורים דור אחד דורים ב' הרי ג': **אין להם משיח לישראל.** אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו: **שרי ליה מריה.** ימחול לו הקב"ה שאמר דברים אשר לא כן: **ואלו זכריה מיהא מתנבא.** על משיח בבית שני דכתיב בתרי עשר הנה מלכך יבא לך וגו'. ולאו היינו זכריה בן יהוידע הכהן שניבא בבית ראשון אלא זכריה בן ברכיה שהיה במלכות דריוש: **רבי אומר שס"ה כמנין ימות החמה דכתיב כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה.** [ליום נקם של מרגלים ארבעים יום מה יום נקם של מרגלים] שנה אחת בכל יום כדכתיב (במדבר יד) יום לשנה יום לשנה וגו' כך שנת גאולה באה שנה ליום שנה ליום שלכל יום ויום של שנה זו הכתובה שנת גאולי במקרא זה נותנים שנה אחת. ואית דגרסי רבי אומר שס"ה אלפים שנה דכתיב שנת גאולי באה ושנה של הקב"ה הכי הוי דכתיב (תהלים צ) כי אלף שנים בעיניך כיום: [ל]**ועד עכשיו.** ימות המשיח: **לאיברי לא גליתי.** שלא הוצאתי דבר מפי שהיו איברי יכולין לשמוע אבל בלבי היה טמון הדבר: [מ]**למען ירבו ימיכם כימי השמים על הארץ.** ולא עמדו בארץ כל כך אבל עתידין לעמוד כשיבא משיח: **כמשוש חתן.** שבעת ימי המשתה כן ישיש עליך שבעת ימים ויומו של הקב"ה אלף שנה: **כי מי נח.** כמו כימי נח כחשבון השנים שנמלא בידו לאותו זמן שנשבע ה' מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי כפי אותו חשבון נשבעתי מקצף עליך ומגער בך שלא אחריב את עולמי לאחר שיבא משיח עד שיכלה זה הזמן: **לא נתנבאו.** טובה לישראל: **עין לא ראתה.** דאין קץ לדבר: **צדיקים אינן עומדין.** דגדול כחן של בעלי תשובה שאין בריה יכולה לעמוד (לפניהם) [במחיצתם]: **ברישא לרחוק.** שנתרחק מן הקב"ה ואח"כ שב אליו בתשובה והדר שלום לקרוב מעיקרא לצדיק גמור דגדול כחן של בעלי תשובה: **שהיה רחוק מן העבירה.** כל ימיו דהיינו צדיק גמור: אפיקורוס ומגלה פנים מפורש לקמן [ע"ב]: **ברית בשר.** מילה: **מכאן.** מן הפסוק הזה שכתוב כי דבר ה' בזה (אמר ר"א וכו' מחלל את הקדשים דמחלל קדשים ומבזה מועדות ומגלה פנים כו' היינו דבר ה' בזה) לבזיון הוא: **מפר ברית.** היינו את בריתי הפר: **מועדות.** חולו של מועד: **דקדוק זה.** חסרות ויתרות: **מק"ו [זה] ומגזירה שוה [זו].** [ושא"ל רבו גזירה שוה] לא גמר מרבו: **המשנה.** זה שעושה כמו שאינה עיקר: **זה העובד ע"ז.** היינו דבר ה' דבור שדבר הקב"ה בעצמו לישראל דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום[נ]: **חוזר.** לשנותה:

זמר

מסורת הש"ס

א) [לעיל נח:], ב) ברכות לד: שבת סג., ג) ברכות לד: שבת סג. קנא: פסחים סח: לעיל נא., ד) [בברכו' ליתא], ה) ברכות לד:, ו) [שם], ז) [בברכו' איתא ר"ש בר נחמני], ח) [נ"ל ואת מצותו], ט) [שבועות יג. ע"ש], י) אבות פ"ג משנה יא, כ) [תוספתא דפרה פ"ד ותוספתא דאהלות פט"ז], ל) [נ"ל לפני ד"ה למען], מ) [נ"ל אחר ד"ה כמשוש], נ) [מכות כד.],

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' זה המבזה דיבור שנא' לו למשה. נמחק ב' תיבות לו למשה ונ"ב להם לישראל:

◆

מוסף רש"י

אין להם משיח לישראל. שחזקיה היה משיח ועליו נאמרו כל הנבואות אצמיח קרן לבית ישראל ועמד ורעה בעוז ה' (לעיל צח:). **לא נתנבאו.** הטובות והנחמות (ברכות לד:) דברי נחמות שלהן (שבת סג.). **עין לא ראתה.** עין של נביאים לא שלטה לראותו (שם) לא נראית ולא נגלית לשום נביא (ברכות שם). **שהוא רחוק מעבירה.** שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה, דהיינו צדיק מעיקרו (שם). **פרקמטיא.** מתעסק בממון תלמיד חכם כדי להגיע לידם שכר והם פנויין לעסוק בתורה ע"י אלו (כתובות קיא:). **המגלה פנים בתורה.** בא על דברי תורה בחוצפא ובגלוי עזות פניו, כגון מנשה שהיה יושב ודורש באגדות של דופי, לא היה למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש, וילך ראובן בימי קציר חטים (שבועות יג.). **המחלל את הקדשים.** שאינו משמרן כהלכה ומחללן מקדושתן (אבות פ"ג מי"א). **והמבזה את המועדות.** חילל חולו של מועד בעשיית מלאכה, או שנוהג בהם מנהג חול באכילה ובשתיה, דהואיל ואינם חמורים כיום טוב אינו חושש לשומרם, כל אלה נפקי מכי דבר ה' בזה, שנוהג בהם מנהג בזיון (שם). **והמפר בריתו כו'.** שאינו רוצה לימול, את בריתו הפר (שם). **והמגלה פנים בתורה כו'.** דהיינו אפיקורוס כמנשה שהיה דורש אגדות של דופי כו' (שם). **והמלבין פני חבירו ברבים.** לא ידענא היכי מפיק ליה מקרא (שם, ועי"ש של"ג כן כאן). המלבין, דאזיל סומקא ואתי חיורא (שם).

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ז וע"ש בכ"מ:

ב [מיי' פ"ט מהל' תשובה הל"ב ופי"ב מהל' מלכים הל' ב]:

יג ג מיי' שם פ"ז הלכה ד:

ד [מיי' פ"ו מהל' דעות הל' ב טוש"ע י"ד סי' רנג סעי' יא]:

יד ה מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה יד:

ו [מיי' שם הל' יא]:

ז [מיי' שם הל' יד ופ"ו מהל' דעות הל"ח ופ"ג מהל' חובל הל"ז טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' לח]:

טו ח מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה ח:

טז ט מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה יג סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כה:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְיָ וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: ישעיהו ס ב
2. אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכָי: תהלים צה י
3. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא וְנִשְׁכַּחַת צֹר שִׁבְעִים שָׁנָה כִּימֵי מֶלֶךְ אֶחָד מִקֵּץ שִׁבְעִים שָׁנָה יִהְיֶה לְצֹר כְּשִׁירַת הַזּוֹנָה: ישעיהו כג טו
4. יִירָאוּךָ עִם שָׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים: תהלים עב ה
5. גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַםִ הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת: זכריה ט ט
6. וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי יְיָ יִחְיֶה הָאָדָם: דברים ח ג
7. שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: תהלים צ טו
8. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: בראשית טו יג
9. כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלַי בָּאָה: ישעיהו סג ד
10. כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ: ישעיהו סב ה
11. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא
12. כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְּצֹף עָלַיִךְ וּמִגְּעָר בָּךְ: ישעיהו נד ט
13. וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ: ישעיהו סד ג
14. בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: ישעיהו נז יט
15. וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: בראשית ב י
16. כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפַר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָה בָהּ: במדבר טו לא
17. אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי: שמות כ ב